

JAK VZNIKALY TAK ZVANÉ PANSKÉ DVORY OKOLO RYCHNOVA NAD KNĚŽNOU

Značné procento společného pozemkového vlastnictví dnešních JZD a státních statků tvoří půda bývalých panských dvorů od velkostatků. Málo se však dnes ví o tom, že tato půda byla v mnoha případech původně selským vlastnictvím a že byla tomuto stavu při různých příležitostech buď úplně násilným nebo zdánlivě právním způsobem feudálními držiteli odňata čili zcizena. O takových převodech se na vsích pravidelně udržovala po celá staletí lidová tradice mezi potomky osob přímo postižených, protože byli přinuceni žít jako podruzi a čeládka a robotovali na půdě svých předků u panských dvorů z ní zcelených. Ale nejen tradice uchovávala paměť na ten přesun půdy. Také pozemkové knihy podávaly o tom jasné svědectví, i když forma zápisů byla často panskými úřady upravena tak, aby ztrácela na průkaznosti. A tak jsou i tyto knihy cenným dokumentem, který jest doplněn zápisy v protokolech o soudních sporech bývalých poddaných s vrchností, ke kterým daly podnět stížnosti poddaných na přetěžování robotami a jinými povinnostmi a na přesunování daní nebo-li kontribuce, když vrchnost daň připadající na půdu zcizenou ke dvorům předeepsala na selskou půdu v rukou poddaných. Také stát pomáhal udržeti evidenci zcizeného selského majetku, aby zabránil přesunování kontribuce a učinil poddané schopnějšími placení. Činil tak soustavně při soupisech katastrů půdy za účelem zdanění po celé 18. století.

Všechny tyto písemné prameny nás poučují o podílu selského stavu a bývalých feudálních držitelů na společném dnes vlastnictví půdy, aspoň pokud se týkají doby po třicetileté válce. Někde se uchovaly zprávy i ze starší doby. Na Rychnovsku nebylo přirozeně jinak. Přesvědčíme se o tom aspoň v několika případech v bezprostředním sousedství města Rychnova n. Kn.

Na místě, kde jest nyní státní statek Kostecká Lhotka u Tutlek, byl do konce první světové války panský dvůr téhož jména, který patřil ke kosteleckému panství. Do třicetileté války to byla ves zvaná Lhotka Žalmanova, jindy Tlukačova, Malšovská nebo také v nejstarších dobách Žabokrky.¹⁾ Ves tvořilo až do 16. století několik podílů drobné šlechty, které byly postupně scelovány. Ve druhé polovině 16. století je drželi pod jménem Žalmanova Lhotka páni starovamberského statku Pecingarové z Bydžína. Poslední z nich Václav Mikuláš Pecingar sídlil již na tvrzi Žalmanově Lhotce, poněvadž staré sídlo statku, vamberecký zámek, vyhořel. Tvrz

vznikla kolem roku 1610, r. 1612 u ní byl „dvůr poplužní s poplužím a ovčínem.“²⁾ Roku 1617 a 1620 se již o vsi nemluví, pouze o dvoře.³⁾

Z pramenů let 1558—1627 jest viděti, že ves měla původně asi 7 selských statků (gruntů), které Pecingarové postupně rušili a půdu připojovali k původnímu malému dvorci svobodnickému (= popluží), založili si ovčín a sedláky zaměstnali u svého dvora nebo je převedli do jiných vesnic. Ponechali jen sedláka v Žabokrcích u nynější železniční zastávky Slemenno, uložili mu jako robotu povinnost žnouti na lukách panských v údolí Kněžny v sousedství jeho statku. S tou povinností ho prodali před r. 1587 k potštejnské části vsi Tutlek, kdež také byl sedlák Jan Pavlík ze Žabokrk zapsán do register panství z r. 1592.⁴⁾ Posledního držitele statku Václava Žabokrského odstranili pak Grambové po selské rebelii r. 1628, při které byla tvrz spálena a usadili ho na největším statku ve Slemeně. Tuto ves dostala se zbytky vsi Jedliny r. 1633 sestra Kašpara Gramba, pána Žalmanovy Lhotky, Francelina Dusíkovská.⁵⁾

Byla tedy ves Žalmanova Lhotka původně z největší části selskou půdou. R. 1787 v josefském katastru mělo celé příslušenství dvora Kostelecké Lhotky výměru 345 jiter 170 čtverečních sáhů, a to 147 j. 1090 č. s. rolí, 61 j. 466 čtver. sáhů luk a pastvin, 136 jiter 214 čtver. sáhů lesa.⁶⁾

Definitivní úprava zcizené selské půdy u Žalmanovy Lhotky v panský dvůr Kosteleckou Lhotku byla provedena od r. 1623, kdy ho získali jako konfiskovaný majetek Václava Mikuláše Pecingara Albrecht Václav z Valdštejna, od něho r. 1624 Marie Magdalena Trčková roz. z Lobkovic a r. 1627 císařský generál Kašpar z Grambů.⁷⁾

Území dnešních státních statků Jedliny a Lhotky západně od Rychnova n. Kn. a luční půda při řece Kněžně obhospodařovaná JZD ve Slemeně náleželo do první světové války k panským dvorům týchž jmen velkostatku rychnovského. Asi do doby kolem r. 1600 to byla však půda dvou vsí, Jedliny a Lhotky.⁸⁾

Ve Lhotce ještě ve čtvrté čtvrti 16. století bylo nejméně 5 selských statků a nebyl žádný panský ani svobodnický dvorec.⁹⁾ Jména těch sedláků známe a víme, že kolem r. 1580 byl ve vsi „postaven od gruntu nově dvůr“,¹⁰⁾ do něhož rychnovský kovář Matouš dodal nové nářadí¹¹⁾ a že r. 1623 v trhové smlouvě, kterou byl konfiskovaný majetek Kryštofa ml. Betengla prodán Vincenci Mnešingrovi jest uvedeno popluží ve Lhotce a jeho inventář, ale nikoliv ves.¹²⁾ Z těchto i jiných pramenů je patrné, že ves upadala od r. 1547, kdy Jaroslav z Pernštejna vypudil z rychnovského panství členy Jednoty bratrské, mezi nimiž odešli i lhotičtí sousedé. Burjan Trčka z Lípy, jenž koupil panství r. 1577 od krále Rudolfa II.¹³⁾ a Kryštof st. Betengel z Nayenperku, který je získal r. 1587,¹⁴⁾ i jeho dědici jsou z dějin města Rychnova n. Kn. známi hospodářskými novotami i snahou o zvýšení výnosu panství. Ti to byli, kdo vybudovali panský dvůr ve Lhotce

ze zcizeného rustikálu, který ještě r. 1497 rozmnožil a větším právem (odstraněním odúmrti) opatřil Vilém z Pernštejna.¹⁵⁾

V příznání z r. 1714 příznala vrchnost u dvora Lhotky 318 str. rolí vedle luk na 42 dvouspřežních vozů sena a 16 vozů otavy kromě jiné půdy.¹⁶⁾

Jestliže tradice vypráví, že ves Lhotka byla za třicetileté války spálena, protože v ní byla založena Jednota bratrská, neřká pravdu, ledaže by bylo spáleno několik posledních chalup, ve kterých byla snad panská čeládka. Ves již před válkou neexistovala a ani dvůr nebyl spálen, neboť se zachoval soupis jeho živého i mrtvého inventáře, jenž byl předán Vincencii Mnešingerovi.

Také Jedlina byla od doby krále Rudolfa u rychnovského panství, ale ve starší době byl v ní zemanský dvorec. Paměť naň se udržela podnes v názvech dvou kusů rolí, jež byly vždy jmenovány „Velká a Malá Zemanovka“ a „Na zemanovský“ i v úředních soupisech katastrů. Z toho dvorce se stal později dvorec svobodnický, který ještě r. 1626 a 1633 držel Jan st. Hubrik z Billensdorfu.¹⁸⁾ Ten zmizel v téže době, kdy seelské grunty, a snad se stal základem nového panského dvora, na kterém se usadila r. 1633 první držitelka jeho, Francelina Dusíkovská.¹⁹⁾

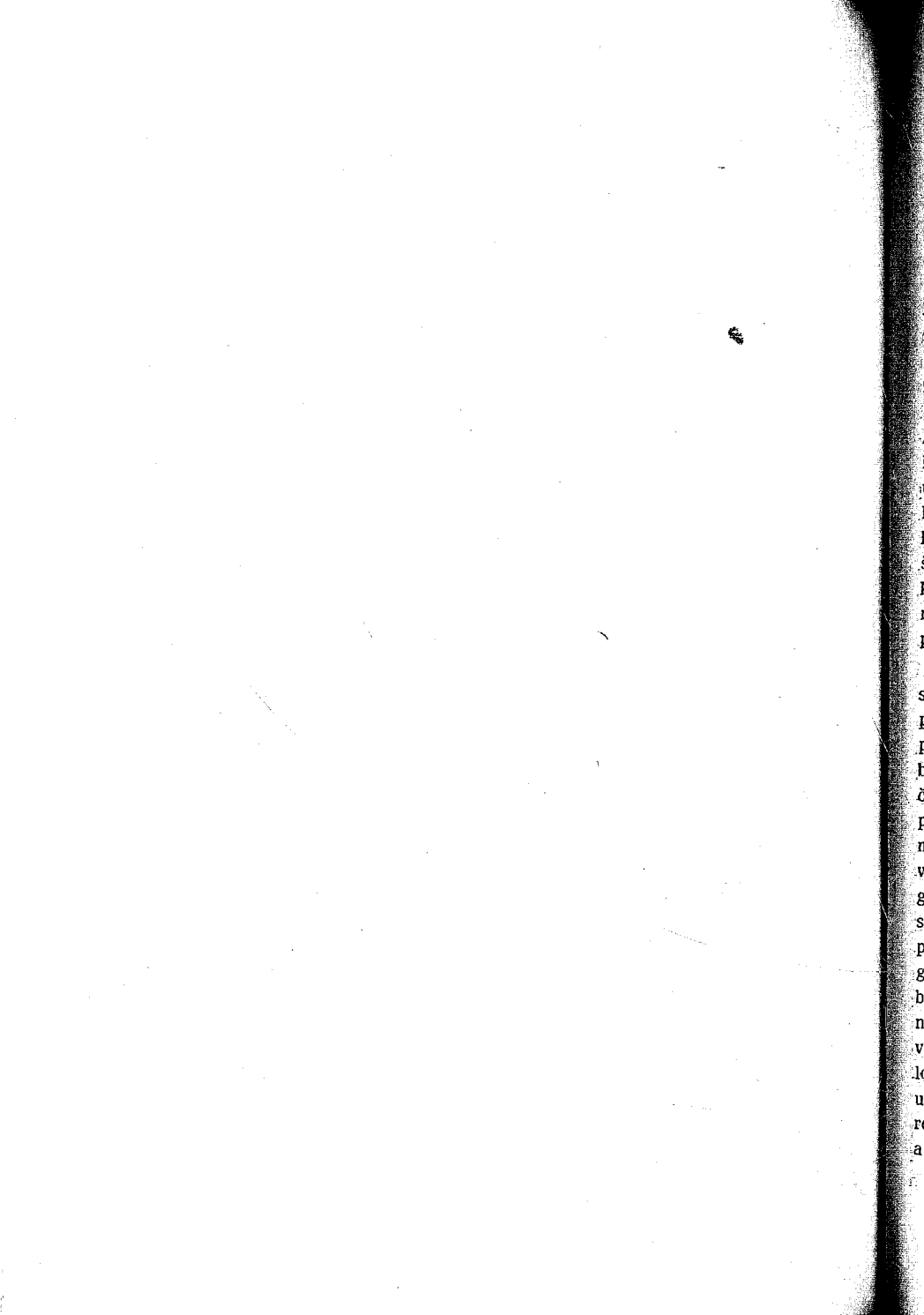
Seelských statků bylo na Jedlině nejméně šest. Jejich majitele známe opět z týchž pramenů jako na Lhotce.²⁰⁾ Jednotlivě se jejich jména objevují v různých pramenech do r. 1625. O zániku vsi vypráví lidová tradice, že se sedláci ze Slemena a Jedliny zúčastnili r. 1628 na rebelii, při které byla spálena Žalmanova Lhotka a byl zabit bratr generála Kašpara Gramba P. Kamil Gramb. V zachovalých soudních pramenech nic o tom není. Jest však pozoruhodné, že Jedlinu se Slemenem odkázal Kašpar Gramb své sestře, která zažila se ženou Kašpara Gramba, jeho dětmi a P. Kámilem výbuch bouře na Žalmanově Lhotce. Jest tedy možné, že Kašparův dar měl býti odměnou za prožité hrůzy a že Francelině byla jím dána příležitost potrestati jedlinské sedláky zabráním jejich majetku a vypuzením ze vsi. Skutečně za její vlády ves zmizela a na její půdě vznikl úplně nový dvůr. Někteří z posledních jedlinských sedláků byli usazeni v Lipovce a ve Slemeně. V následující době vykazují rychnovské materiály z Jedliny a Lhotky pouze jména dvorské čeládky.

Tragédií Jedliny uzavírá soupis obyvatelů podle víry z r. 1651 a berní rule z r. 1654,²¹⁾ které vykazují u dvora 3 chalupníky s 11 strychy půdy a konečně dominikální fassé z r. 1714, která konstatuje: „Tito lidé (uvezení v berní rule) zde žádně obživy neměli, na škodu panskému dvoru byli, z té příčiny se zkasírovali a na to místo zase ve vsi Jaroslavi vynahrazení, 3 strychy půdy poddanské za dvorem je u dvora Jedliny.“²²⁾

Jakýmiisi prokurátory zaniklé Jedliny ve velikém sporu poddaných celého panství s vrchností v 18. století se stali obyvatelé Slemena, kteří znovu a znovu dokazovali, že u dvora Jedliny je zcizená seelská půda. Vrch-

Edvalý panský dvůr Lhotka u Rychmova n. Kru.

nost připouštěla pouze posledních 11 strychů, ale tradice si činila nárok na celou bývalou ves a není bez zajímavosti, že v čele té akce stál selský rod Mikulášů—Řasů, jehož předkové byli na Jedlině při zkáze vsi, byli přemístěni do Lipovky a v druhé polovici 17. století na dva statky ve Slemeně.²³⁾ Jejich louka si udržela v katastrech 18. století a podnes u starých pamětníků jméno „Mikulášovská“, ač rodové vlastnictví skončilo kolem r. 1628.

Z té tradice vzešlo obnovení dnešní Jedliny a horní části Slemena na konci 18. a na poč. 19. století na půdě vrácené při tehdejší první parcelaci dvora. R. 1714 přiznala vrchnost u Jedliny 336 strychů rolí a luk, na 41 dvouspřežních vozů sena a 15 otavy — ovšem bez udání jejich původu.²⁴⁾

Ve vsi Libli nebylo až do konce 16. století žádného panského dvora. Aspoň žádná tržní smlouva o převodech panství nic takového neuvádí, ačkoliv v takových případech byly pravidelně dvory vypočteny, jestliže skutečně byly. Teprve když 19. IV. 1577 koupili Častolovické panství od české komory Jan, Vilém a Jiří Opprštorfové z Dubu a Frydštejna, nastalo zasahování vrchnosti do vlastnických práv libelských sedláků.²⁵⁾ R. 1584 přešlo panství do rukou syna Jiřího Frídricha a r. 1615 po jeho smrti do rukou syna Oty z Opprštorku, známého krajského hejtmána hradeckého, věrného přítele bělohorských vítězů krále Ferdinanda II. a církve a vůdce protireformačního tažení na Hradecku v letech 1621—1646.

Frídrich a Ota založili v Libli panský dvůr ze selské půdy zcizené ze selských dvorců. Frídrich použil hospodářského úpadku, požáru ve vsi a převodů statků po smrti majitele na vdovy a sirotky k tomu, aby dostal postižené statky do svých rukou. Počátek učinil u dvou původně asi svobodnických dvorů („Hadvovského“ a „sídlíště zemanovského“) přešel na čtyři selské (Macákovský, Doležalovský, Čaharkovský a Duchañovský) a pak postupně na ostatní. Půdu a stavení prvních šesti, pokud byly pohromadě na místě, které se mu hodilo polohou i jakostí, učinil základem nového panského dvora. Od jejich majitelů nebo dědiců vždy „ráčil koupiti grunt“ tím způsobem, že ho „dal šacovati dvanácti přísežnými osobami“ svého panství a odhadnutou sumu jednak vyplácel jako závdavek a roční purkrechtní splátky, jednak tyto splátky převáděl na grunty jiné. Z části gruntů, které se mu nehodily, protože byly vzdáleny od nového dvora nebo byly méně úrodné, utvořil nové selské statky, které prodal buď dědicům nebo i jiným osobám. Od ostatních gruntů „ráčil koupiti“ půdu pro dvůr vhodnou polohou i jakostí a majitelům ji nahradil tím, co se mu nehodilo. Tak si arondoval četnými převody ze zcizené selské půdy panský dvůr, u kterého podle josefského katastru r. 1785 bylo 160 jiter 872 1/6 č. sáhu rolí, 3 j. 161 2/3 č. s. zahrad, 81 j. 1525 1/6 č. s. luk, 22 j. 1036 č. s. pastvin a 4 j. 287 č. s. lesa, celkem 272 j. 682 č. s. půdy.

Před rokem 1584 byly ve vsi dva původně svobodnické dvorce, z nichž

však již byly 3 selské statky, 8 selských grutnů a u nich 2 zahrady (= chalupy) a 2 mlýny. Po arondaci bylo 7 selských statků, 1 krčma s menší výměrou půdy, 2 větší a 2 malé chalupy. Jeden mlýn zůstal (Podliský), ale byl v 17. stol. připojen k sousední Ledské, druhý zmizel a stal se jedním ze 7 statků. Zdánlivě se tedy skoro nic nezměnilo, počítáme-li pouze hospodářské jednotky. Vrchnost však při tom získala 273 jitra půdy a hospodářská stavení dvora. Poddaní libelští měli pak podle Josefského katastru 285 j. 578 č. s. půdy, čili polovici vsi měl pán a polovici poddaní.²⁶⁾

Dílo svého otce Fridricha dovršil Ota z Opprstorfu, který r. 1626 vydal a r. 1631 doplnil „Instrukcí aneb artikule, kteříž se poddaným při soudech čtou, podle nichž se chovati mají“. V nich vymezil povinnosti poddaných po stránce náboženské, hospodářské, správní i sociální. Tento řád se pak stal regulativem poddanských poměrů nejen na častolovicku, nýbrž i na sousedních panstvích.²⁷⁾

Celkem jasnou mluvou osvětlují prameny také zcizení rustikálu ve vsi Třebešově na panství černíkovickém, které roku 1633 zdědil po Marii Magdaleně Trčkové roz. z Lobkovic její syn Adam Erdman Trčka. Když byl r. 1634 zavražděn spolu s Albrechtem z Valdštejna v Chebu, bylo černíkovické panství zkonfiskováno a r. 1636 Ferdinandem II. darováno „JMC nejvyššímu nad plukem kyrysníků“ Hendrichu Kraftovi z Lamerstorfu.²⁸⁾ Teprve když r. 1648 opustil vojenský život, ujal se nový pán správy černíkovického panství, které za dvanáctiletého mezivládí spravovali jeho lidé — cizinci.

Třebešov byl po smrti Trčkové císařským vojskem asi hodně vypálen a obyvatelstvo pohubeno, takže se za onoho mezivládí nezotavilo. Nastala zřejmě výměna obyvatelstva. Do vsi přišli lidé cizí, dosti i Němců, jak svědčí soupis lidí podle víry z 3. V. 1651²⁹⁾ i gruntovní knihy a jiné prameny.

V době před třicetiletou válkou nenalzáme nikde zprávu o panském dvoře v Třebešově. V dominikální fassi z 3. VII. 1714 je uvedena role pojmenovaná „Za starým dvorem“,³⁰⁾ při čemž je vypočtena jiná půda u tehdejšího dvora se jmény většinou půdy zcizené kol r. 1700 od statků. Není tedy jiného vysvětlení, než že již v letech 1636—1654 byla jiná selská půda od spáleného a opuštěného selského majetku zabrána a spojena ve „starý dvůr“. Není tomu mínění na překážku ani faktum, že ve sporech 18. století o zcizenou půdu selskou mezi poddanými a vrchností se ves Třebešov této ztráty pozemkového vlastnictví nedovolává, protože tehdy přicházelo v úvahu pouze zcizení po třicetileté válce (po r. 1654). Neznáme bohužel stav gruntů a jejich držitelů před r. 1651.

Podle berní ruly byl r. 1654 ve vsi 1 dvorec svobodnický, 8 selských a 1 chalupa.³¹⁾ Svobodnický pana Adama Bohuslava Karlovského byl tak veliký jako prostřední selské (35 strychů). Před Adamem Karlovským

ho asi držel Jeronym Huberrik z Hennersdorfu (jinak Huburk z Bellensdorfu).³²⁾ Po Adamu Karlovském ho vlastnil asi nějaký Němec Scholkhäuser a po něm byl pak dvorec pojmenován r. 1672, když ho od něho koupili za 300 kop grošů Kraftovi dědici („dvorec Karlovský jinak Scholkhäuserovský“).³³⁾

Novou úpravu vsi provedli Liebštejnští z Kolowrat, kteří r. 1676 koupili Černíkovické panství od Kraftových dědiců.³⁴⁾ Svobodnický dvorec udělali — snad s půdou „starého dvora“ — základem třebešovského dvora panského od té doby existujícího. „Dne 22. června a 22. července 1679 dva grunty třebešovské milostivá vrchnost právem čtverým cizopanským i domácím k své ruce prošacovati dáti a ujmouti ráčila“ za sumu 440 a 426 kop grošů a 31. srpna 1700 „prodal Jan Vrabec grunt svůj milostivé vrchnosti dobrovolně v těch mezích a právech jakž jej sám v užívání měl“ za sumu 310 kop grošů, protože „při té živnosti roli gruntovní mezi panskéma smíchaná a na takový způsob milostivé vrchnosti nepřiležitě,“ byly. Jest otázka, zda tato „zmíchanost“ panské a selské půdy nevznikla také v letech 1636—1654 a nedala podnět a příčinu ke zcelení r. 1700. Kromě toho dne 24. dubna 1689 vyměnila vrchnost kousek obecní louky za jinou panskou „protože jak od sousedův mil. vrchnosti, tak také i jim od čeledi dvorské se škoda činila“.³⁵⁾

Podle berní ruly bylo u svobodnického dvorce a u tří odkoupených statků dohromady 148 strychů rolí vedle jiné půdy. V dominikální fassi r. 1714 přiznala vrchnost u třebešovského dvora celkem 407 str. rolí a luk, na 37 vozů sena a 12 vozů otavy a tvrdila, že u něho není žádná půda selská, ačkoliv na jiném místě v ní uvedla, že koupila ony 3 selské a svobodnický grunt. R. 1735 revisitační komise oznámila, že u dvora zjistila 183 str. rolí vedle luk a jiné půdy poddanské. Na jiném místě uvedla, že podle berní ruly měla ves 319 str. rolí, ale r. 1719 jich našla o 112 str. méně než by mělo býti. Rustikální fasse totiž přiznala 172 str. rolí, její přehlídka r. 1719 výměru 207 strychů.

Spor o rozsah zcizeného rustikálu nebyl dořešen, nebo se jeho akta nezachovala celá. Zdá se, že ke konci třicetileté války byl ve vsi statek Bezděkovský, jehož majitelé ze vsi zmizeli, nebyli v ní v letech 1651 a 1654 a vrátili se zase r. 1686. Ač žádná jejich půda od r. 1686 nepřešla ke dvoru, přece v dominikální fassi je u dvora zapsána role na 60 strychů, jež nese jméno „Na bezděkovský“.

Nejmenší rozsah mělo zcizení rustikálu ve staré vsi Dobřínově, která byla do 16. století rozdělena na tři části v rukou drobné šlechty. R. 1571 jedna z těch částí byla při rychnovském panství a byli na ní 2 poddaní [Ješek Kříž a Pavel Držmíšek]. Kromě nich platil k Rychnovu úrok ještě jeden poddaný, jehož jméno ani pána neznáme.³⁶⁾ Po tomto roce získali páni z Rychnova v Dobřínově ještě jednoho „zahradníka“ (= polovičního

sedláka) a krčmu na křižovatce cesty hradecké od Lična k Rychnovu a cesty solnické od Kostelce n. OrL. k Solnici. R. 1604 zašla asi tato krčma, jejíž majitelé Marek a Dorota Dobřínovští si koupili krčmu v Libli a odešli tam.³⁷⁾ R. 1654 byly v Dobřínově 2 chalupníci, 1 zahradník a „pusté místo Markovské“ se 38 korci pole jako zbytek krčmy.³⁸⁾

V dominikální fassi z r. 1714 nebyla u dobřínovského dvora přiznána žádná zcizená selská půda,³⁹⁾ ale revisitační komise r. 1719 odhalila, že jí tam je 44 korců. Byla to tedy půda zcizená do r. 1654. Tři chalupy (v ceně 60,50 a 30 kop) se tam však udržely do konce 17. století. R. 1701 je pání Liebštejnští z Kolowrat koupili týmž způsobem jako grunty v Třebešově a jejich majitele odstěhovali jako jedlinské na Jaroslav.⁴⁰⁾ Odůvodnili to týmž slovy jako na Jedlině.

Poslední násilné odcizení rustikálu bylo provedeno roku 1726 v Lipovce. Při zakládání panské bažantnice u této vsi koupila vrchnost prodlužený tehdy statek čp. 1. Jakuba Dusila v Lipovce za 400 kop grošů, z části jeho půdy zřídila poloviční statek (= zahradu) v ceně 119 kop a prodala ho Dusilovi. Ostatní půdu připojila k bažantnici. Spor z toho vzniklý trval až do r. 1782. Dusilovi dědici teoreticky vyhráli, ale prakticky zůstalo vše, jak to bylo provedeno r. 1726.⁴¹⁾

POZNÁMKY:

- 1) Dějiny její a vysvětlení tolika jmen viz ve článku V. Novák, Zaniklá ves Lhotka Žalmanova, Tlukačova, Malšovská, též Žabokrky. Časopis společ. přátel starožitností r. LXII (1954) str. 229 a n.
- 2) Desky zemské větší (dále zn. DZV) 172—G 11—16 ve Stát. ústředním archivu v Praze (SÚA).
- 3) DZV 138—L 11 a DZV 95—M 11.
- 4) Registra purkrechtní panství vamberskyho z l. 1592—1687 v SÚA zn. SM.
- 5) Viz níže v dějinách Jedliny.
- 6) Josefský katastr ve SÚA.
- 7) DZV 141 — B 24, 194 — D 24; 141 — M 14, 292 — M 23.
- 8) Václav Novák — Pod ochranou českobratrské borovice. Dějiny obce Slemena v podorlickém kraji — 1948.
- 9) Urbar Register über die Herrschaft Reichenau sambt derselben Zugehörung atc. (asi z polovice 16. stol.) a Urbari der Herrschaft Reichenau sambt derselben Stat und Dorfschaften atc. z 12. XI. 1571 ve SÚA zn. UR Rychnov n. Kn.
- 10) Beilänfiger Anschlag über die Herrschaft Reichenau sambt aller derer Ein — und Zugehörung. Ve SÚA zn. SMR 6/14.
- 11) Kniha kšaftů města Rychnova n. Kn. z l. 1580—1650, fol. 4 v okresním archivu, sign. 41, 42.
- 12) DZV 153—F 19.
- 13) DZV 89 — C 25.
- 14) DZV 90 — T 15; 21 — N 29.
- 15) DZV 63 — D 18.

- 16) Materiál tereziánského katastru rychnovského panství — ves Slemeno.
- 17) Viz. pozn. 12.
- 18) Knihy městské Kostelce n. OrL. z r. 1574, fol. 79 b a.
Knihá kšaftů m. Kostelce n. OrL. z téže doby, fol. D 7.
- 19) DZV 144 — L 26.
- 20) Viz. pozn. 9 a 10.
- 21) Seznam poddaných z 12. IV. 1651. Hradecko, panství rychnovské. SÚA
zn. SMR 109/45. Berní rule č. 12, panství rychnovské, tamtéž.
- 22) Materiál terez. katastru atd., viz. pozn. 16.
- 23) Viz na četných místech v knize uved. v pozn. 8, dále v rukopisných
Dějínách obce Lipovky při obecní kronice od téhož autora.
- 24) Viz pozn. 22.
- 25) DZV 22 — K 17.
- 26) Registra purkrechtní panství častolovického, ves Libel, č. 994, ve SÚA.
- 27) Uložen ve SÚA.
- 28) DZV 145 — K 18; 152 — Q 24.
- 29) Ve SÚA, zn. SM—R 109/45 č. 12.
- 30) Tereziánský katastr panství černikovické, Hradecko č. 1097.
- 31) Opis v materiálu terez. katastru Hradecko č. 1097.
- 32) G. J. Lašek — Hejtmanství rychnovské I. — Okres kostelecký n. OrL.
1884. Str. 301 — Příslušník téhož rodu byl v téže době na svobodnic-
kém dvoře na Jedlině. Viz výše.
- 33) Grundbuch der Gemeide Třebešov od r. 1700, č. 145, ve stát. archívu
v Zámrsku, fol. 1.
- 34) DZV 392 — K 3.
- 35) Všechny převody jsou zapsány v Grundbuchu, uvedeném v pozn. 33,
fol. 1, 6 a n.
- 36) Viz pozn. 9.
- 37) Viz. pozn. 26.
- 38) Berní rule č. 12 v pozn. 21.
- 39) Viz. pozn. 16 (ves Lipovka).
- 40) Gruntovní kniha vsi Lipovka od r. 1698 ve SÚA.
- 41) Viz. pozn. 23 — Dějiny obce Lipovky, kapitola Dobřínov.